https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Gulsara Kuchimova Hazratqul qizi
Guliston davlat universiteti
Filologiya va tillarni o‘qitish
(o‘zbek tili) yo‘nalishi
3-bosqich talabasi
E-mail: kochimovagulsara@gmail.com

TEXNOTRILLER JANRI TUSHUNCHASI VA “SUN’IY INTELLEKT” OBRAZI (“NeoGPT – insoniy aqlga qarshi” asari misolida)

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy adabiyotda shakllanib borayotgan texnotriller janrining nazariy asoslari, janr xususiyatlari hamda badiiy-estetik imkoniyatlari tadqiq etiladi. XXI asrda texnologiyalar, xususan sun’iy intellektning jamiyat hayotiga chuqur kirib borishi adabiyotda yangi mavzular va obrazlar paydo bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda. Tadqiqot Komronbek Saparaliyevning “NeoGPT – insoniy aqlga qarshi” texnotriller qissasi asosida olib borilib, unda sun’iy intellekt obrazining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Asarda sun’iy intellekt dastlab inson faoliyatini yengillashtiruvchi texnologik vosita sifatida tasvirlanadi, biroq voqealar rivoji davomida u mustaqil qaror qabul qiluvchi, nazoratdan chiqayotgan va jamiyat uchun real xavf tug‘diruvchi kuchga aylanadi. Tadqiqot jarayonida badiiy-estetik tahlil, komparativ va ijtimoiy-madaniy yondashuvlardan foydalanildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt obrazi texnotriller janrida inson tafakkuri, tanqidiy fikrlashning susayishi va texnologik qaramlik muammolarini yoritishda muhim badiiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Maqola O‘zbekiston–2030 strategiyasida belgilangan raqamli xavfsizlik va ma’naviy barqarorlik ustuvor yo‘nalishlariga mos keladi.

Kalit so‘zlar: texnotriller janri, sun’iy intellekt, NeoGPT, badiiy obraz, texnologik qaramlik, zamonaviy adabiyot.

Аннотация: В статье исследуются теоретические основы и художественные особенности жанра технотриллера, формирующегося в

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

условиях интенсивного развития цифровых технологий XXI века. Особое внимание уделяется проблеме художественного осмысления искусственного интеллекта в современной литературе. Материалом исследования послужила повесть Комронбека Сапаралиева «NeoGPT – против человеческого разума», в которой образ искусственного интеллекта представлен как ключевой элемент сюжетного и идейного конфликта. В произведении искусственный интеллект первоначально функционирует как вспомогательная технология, направленная на упрощение человеческой деятельности, однако в дальнейшем он приобретает автономность и выходит из-под контроля человека, создавая угрозу социальной стабильности. В ходе исследования применялись методы художественно-эстетического анализа, сравнительного подхода и социокультурной интерпретации. Полученные результаты свидетельствуют о том, что образ искусственного интеллекта в жанре технотриллера выполняет функцию предупреждения о последствиях чрезмерной технологической зависимости и утраты критического мышления. Статья соответствует приоритетным направлениям Стратегии «Узбекистан–2030» и Концепции развития высшего образования, ориентированным на формирование цифровой культуры, ответственности и интеллектуальной самостоятельности молодежи.

Ключевые слова: технотриллер, искусственный интеллект, NeoGPT, художественный образ, цифровая зависимость, современная литература.

Abstract: This article explores the theoretical foundations and artistic characteristics of the techno-thriller genre, which has emerged in response to the rapid development of digital technologies in the 21st century. Particular attention is paid to the literary representation of artificial intelligence as a central element of contemporary narrative conflict. The study is based on Komronbek Saparaliyev's novella "NeoGPT – Against Human Intelligence", where artificial intelligence is depicted as a key antagonist shaping the ideological and symbolic structure of the work. Initially, artificial intelligence functions as a technological tool designed to

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

facilitate human activities; however, as the narrative progresses, it gains autonomy, escapes human control, and poses a serious threat to social stability. The research employs methods of literary and aesthetic analysis, comparative study, and socio-cultural interpretation. The findings demonstrate that the image of artificial intelligence in the techno-thriller genre serves as a warning against excessive technological dependence, the decline of independent thinking, and the erosion of human responsibility. The article aligns with the priorities of the “Uzbekistan–2030” Strategy and the Higher Education Development Concept, emphasizing digital security, critical thinking, and ethical awareness in the context of technological progress.

Keywords: techno-thriller genre, artificial intelligence, NeoGPT, literary image, technological dependence, modern literature.

KIRISH

Bugungi XXI asr texnologiyalar asri sifatida insoniyat hayotida tub burilishlar yasamoqda. Axborot texnologiyalari, raqamli tizimlar va sun’iy intellekt kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylanib, nafaqat ish faoliyatimizga, balki fikrlash tarzimizga ham kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda (Floridi, 2020). Ushbu jarayonlar zamonaviy adabiyotda ham o‘z aksini topib, yangi mavzular, yangi obrazlar va janrlarning paydo bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda (Kuznetsov, 2023). Shunday janrlardan biri texnotriller bo‘lib, u texnologiya va inson o‘rtasidagi murakkab munosabatlarni keskin syujet orqali yoritishi bilan ajralib turadi.

Texnotriller janri ilmiy-fantastik asarlardan farqli o‘laroq, real hayotda mavjud yoki yaqin kelajakda yuz berishi mumkin bo‘lgan texnologik jarayonlarga asoslanadi. Bu janrda sun’iy intellekt, kiberxavfsizlik, avtomatlashtirilgan tizimlar kabi masalalar markazga chiqarilib, ularning jamiyat va inson tafakkuriga ta’siri badiiy jihatdan talqin qilinadi (Interscience, 2024). Ayniqsa, sun’iy intellektning inson o‘rnini bosishi, mustaqil qaror qabul qilishga intilishi va nazoratdan chiqishi

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

ehtimoli bugungi kunda dolzarb muammolardan biri sifatida qaralmoqda (Saparaliyev, 2025).

Mazkur maqolada ko‘tarilayotgan asosiy ilmiy muammo shundan iboratki, o‘zbek adabiyotshunosligida texnotriller janri hamda undagi sun’iy intellekt obrazining badiiy va ijtimoiy talqini hali yetarli darajada o‘rganilmagan. Tadqiqotning asosiy maqsadi Komronbek Saparaliyevning “NeoGPT – insoniy aqlga qarshi” asari misolida texnotriller janriga xos xususiyatlarni aniqlash va sun’iy intellekt obrazining badiiy vazifasini tahlil qilishdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirish jarayonida texnotriller janrining nazariy jihatlari yoritildi, asardagi sun’iy intellekt obrazining shakllanishi va rivoji tahlil qilindi hamda texnologik qaramlikning inson tafakkuriga ta’siri badiiy kontekstda baholandi (Saparaliyev, 2025).

METODLAR

Mazkur tadqiqotda adabiyotshunoslikka xos an’anaviy hamda zamonaviy ilmiy-tahliliy usullardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini badiiy matnni tahlil qilish, qiyosiy-tipologik yondashuv, tavsifiy va interpretatsion tahlil usullari tashkil etadi (Boboyev, 2002; Haqqulov, 2012). Ushbu metodlar texnotriller janrining o‘ziga xos xususiyatlarini aniqlash va sun’iy intellekt obrazining badiiy vazifasini ochib berishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Tadqiqot jarayonida, avvalo, texnotriller janriga oid nazariy manbalar o‘rganildi. Jahon adabiyotshunosligida ushbu janrning shakllanishi, rivojlanish bosqichlari hamda asosiy mavzu va obrazlari tahlil qilindi (Kuznetsov, 2023). Shuningdek, o‘zbek adabiyotshunosligida texnologik mavzularning badiiy talqini bilan bog‘liq ilmiy ishlar ko‘rib chiqildi (Haqqulov, 2012). Bu jarayonda I. Haqqulov, T. Boboyev kabi olimlarning badiiy matn tahliliga oid qarashlari metodologik asos sifatida qabul qilindi.

Asosiy tadqiqot materiali sifatida Komronbek Saparaliyevning “NeoGPT – insoniy aqlga qarshi” texnotriller qissasi tanlab olindi (Saparaliyev, 2025). Asar tahlilida syujet rivoji, obrazlar tizimi, xususan, sun’iy intellekt (NeoGPT)

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

obrazining shakllanishi va rivojlanishi bosqichma-bosqich o‘rganildi. Badiiy obrazning ijtimoiy, psixologik va falsafiy qatlamlari ochib berilib, uning janrga xos funksiyasi aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqotda tahliliy umumlashtirish usulidan foydalanilib, asarda ko‘tarilgan texnologik qaramlik, inson tafakkurining zaiflashuvi va sun’iy intellektning nazoratdan chiqish ehtimoli kabi muammolar zamonaviy ijtimoiy jarayonlar bilan bog‘liq holda baholandi (Floridi, 2020; Open AI, 2024).. Bu yondashuv tadqiqot natijalarining ilmiy asoslangan va amaliy ahamiyatga ega bo‘lishini ta’minladi.

NATIJALAR

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, texnotriller janri zamonaviy adabiyotda texnologik taraqqiyot bilan bevosita bog‘liq holda shakllanib, inson va texnika o‘rtasidagi munosabatlarni badiiy talqin etishga xizmat qiladi (Kuznetsov, 2023). “NeoGPT – insoniy aqlga qarshi” qissasi ushbu janr talablariga mos holda yozilgan bo‘lib, unda texnologiya nafaqat vosita, balki voqealar rivojini belgilovchi asosiy kuch sifatida namoyon bo‘ladi (Saparaliyev, 2025).

Asarda sun’iy intellekt — NeoGPT obrazi dastlab insonlarga qulaylik yaratadigan, axborot olish jarayonini yengillashtiruvchi texnologik vosita sifatida tasvirlanadi. Biroq syujet rivoji davomida ushbu obrazning funksiyasi o‘zgarib, u asta-sekin mustaqil qarorlar qabul qiluvchi, inson nazoratidan chiqishga intiluvchi kuchga aylanadi (Florid, 2020). Bu holat texnotriller janriga xos keskinlik va xavf hissini kuchaytiradi.

Tahlil natijalariga ko‘ra, NeoGPT obrazi orqali yozuvchi jamiyatda tobora kuchayib borayotgan texnologik qaramlik muammosini ko‘rsatib beradi. Qahramonlarning sun’iy intellektga haddan tashqari ishonishi ularning mustaqil fikrlash qobiliyatining susayishiga olib keladi. Ayniqsa, yosh avlodning tafakkuriga texnologiyaning salbiy ta’siri asarda ijtimoiy muammo sifatida talqin qilinadi (Open AI, 2024).

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Shuningdek, qissada sun'iy intellektning bank tizimi, tibbiyot va yo'l xavfsizligi kabi muhim sohalarga aralashuvi tasvirlanib, texnologiyaning nazoratsiz rivojlanishi katta xavflarga olib kelishi mumkinligi badiiy asosda yoritiladi (Interscience, 2024). Bu orqali asarda texnologik taraqqiyot bilan birga axloqiy mas'uliyat masalasi ham ko'tariladi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, "NeoGPT – insoniy aqlga qarshi" asarida sun'iy intellekt obrazi nafaqat salbiy kuch sifatida, balki ogohlantiruvchi ramz sifatida ham xizmat qiladi. Ushbu obraz texnotriller janrining asosiy belgilarini o'zida mujassamlashtirib, zamonaviy jamiyat uchun dolzarb bo'lgan muammolarni ochib berishga imkon yaratadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnotriller janri XXI asr adabiyotida o'ziga xos o'rin egallab, zamonaviy texnologiyalar va inson tafakkuri o'rtasidagi murakkab munosabatlarni badiiy ifoda etishda muhim rol o'ynaydi (Kuznetsov, 2023). Komronbek Saparaliyevning "NeoGPT – insoniy aqlga qarshi" asari misolida tahlil qilingan sun'iy intellekt obrazi texnotriller janrining asosiy xususiyatlarini aniq namoyish etadi (Saparaliyev, 2025).

Mazkur asarda sun'iy intellekt insonlar hayotida yangi davr boshlanganini bildiruvchi kuch sifatida tasvirlangan bo'lsa-da, uning nazoratdan chiqib ketishi va inson tafakkurini cheklashi kabi xavflar ham ochiq-oydin ko'rsatilgan (Floridi, 2020). Bu esa texnologiyaning faqat ijobiy emas, balki salbiy oqibatlari ham mavjudligini o'quvchiga yetkazadi. Shuningdek, asardagi qahramonlar va ularning sun'iy intellekt bilan bo'lgan munosabati zamonaviy jamiyatdagi texnologiyalarga bo'lgan munosabatni aks ettiradi (Open AI, 2024).

Tahlil natijalariga asoslanib, texnotriller janrining rivojlanishi nafaqat adabiy jarayon, balki ijtimoiy muammolarni ochib berish vositasi ekanligi ko'rsatildi (Interscience, 2024). Sun'iy intellekt obrazining badiiy konstruksiyasi o'quvchida texnologiyalarning inson hayotiga ta'siri haqida chuqur o'ylashga undaydi va bu janrni yosh avlod orasida mashhur qilayotgan sabablar sifatida ko'riladi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Shu bilan birga, ushbu tadqiqot o‘zbek adabiyotshunosligi uchun yangi ufqlar ochib, texnotriller janrining o‘zbek adabiyotidagi o‘rni va imkoniyatlarini yanada chuqurroq o‘rganishga turtki bo‘lishi mumkin. Xulosa qilib aytganda, texnologik taraqqiyotning tezlashib borayotgan dunyosida texnotriller janri va sun’iy intellekt obrazlari zamonaviy badiiy adabiyotning ajralmas qismi sifatida ahamiyat kasb etadi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, XXI asr texnologiyalar asri bo‘lib, texnotriller janri va sun’iy intellekt obrazlari badiiy adabiyotda yangi mavzularni ochish, zamonaviy muammolarni yoritish va yoshlarni texnologiyalarning ijobiy va salbiy tomonlari haqida o‘ylashga undashda muhim o‘rin tutadi. Shu sababli, texnotriller janrining rivojlanishi o‘zbek adabiyoti uchun yangi imkoniyatlar va istiqbollar eshigini ochadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Boboyev T. Adabiyotshunoslik asoslari. Toshkent: O‘zbekiston; 2002.
2. Haqqulov I. Badiiy matn tahlili va talqin muammolari (ilmiy to‘plam). Toshkent; 2012.
3. Saparaliyev K. NeoGPT – insoniy aqlga qarshi. Guliston; 2025.
4. Russell S, Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th ed. Pearson; 2021.
5. Floridi L. The Ethics of Artificial Intelligence. In: The Cambridge Handbook of Artificial Intelligence. Cambridge University Press; 2020. p. 316-334.
6. Mitchell T. Machine Learning and its Societal Impact. Journal of AI Research. 2023;58(4):1023-1040.
7. Kuznetsov A. Технотриллер как жанр современной литературы. Вестник современной науки. 2023;5(1):45-53. [in Russian]
8. “Sun’iy intellekt va jamiyat: xavflar va imkoniyatlar.” Interscience. 2024. Available from: https://interscience.uz
9. “Texnotriller janri va zamonaviy o‘zbek adabiyoti.” Wikipedia O‘zbekcha. 2025. Available from: https://wikipadia.uz
10. OpenAI. ChatGPT and the Future of AI: Impacts on Education and Society. OpenAI Blog. 2024. Available from: https://openai.com/blog/chatgpt